

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Istanbul şu sıralarda büyüyle iç içe yaşıyor. Büyü, gerçeğin dışında ya da bütünüyle ondan kopuk bir şey midir? Hayır, değildir. Gerçeğin içinden çıkmış, fakat onun tanımadığımız düzlemidir,

büyü. Onu oluşturan en temel öğeler de söz, yazı ve görüntüdür. Dua, nefes, 'okuma' sözün; muska 'yazı'nın, mesela su ya da bir başka cisim de nesnenin bizde somutlaşmış anlamından soyunarak büyüye dönüşmesidir. O zaman, büyü'nün, sözün, yazının ve görüntünün kesiştiği noktada ortaya çıktığını söylemek niye yanlış olsun?

Sanallığın gerçeğe olan ilişkisini iyi kötü sorgulayan Matrix sinemalarda oynuyor. Filmin kahramanı bir sahnede gizli çekmecelerini açıyor. Gizli çekmece içi oyulmuş bir kitap. Kitabın adı Simulakr ve Simülasyon. Yazarı, 1981'de onu yayınlayarak zihinsel dünyamızda önemli bir tartışma başlattı. Gerçeğin artık doğayla olan ilişkiden değil daha

Söz, yazı, görüntü: Büyü

önceden üretilmiş nesnelere ve gerçeklerden, kısacası yapay bir dünyadan hareket edilerek üretildiğini söylüyordu.

Derken, kitabın yazarı, Baudrillard, İstanbul'a geldi, geçen hafta. Bir konuşma yaptı, fotoğraf üstüne. 'Işığın yazısıdır' dediği hiçbir fotoğrafın gerçeği gösteremeyeceğini söyledi. Neredeyse ölüm üstüne bir konuşmadı, Baudrillard'ınki. Fotoğraf, diyordu, nesneyi öldürür, zamanı yok eder. Ama, o arada nesneyi görüntüleyen özne, yani fotoğrafı 'çeken' ve görüntüyü oluşturan kişi de ortadan kalkar. Fotoğraf, nesneyle özne, görüntülenene görüntüleyen arasındaki bir düellodur. O meydan okumanın şiddetinden doğar. Fotoğraf, ayrıca da, sözden kurtulmanın yoludur.

Ama, tam da o sıralarda bu iddiaya bir cevap veriliyordu İstanbul'da. Kosuth'un sergisi vardı, çünkü. 1960 sonrası sanat tarihinin en önemli ismi olan bu adam, ilk kez 1965 yılında bütün duvarları yıktı ve her şeyin, yazının, sözün ve görüntünün birbirinin içinde eridiğini kanıtladı. 'Bir ve Üç Sandalye' isimli 'iş'inde, 'Kavramsal Sanat'ı kurarken, bir sandalyenin resmini, kendisini ve sandalye sözcüğünün sözlük tanımını bir galeride yan yana sergiledi. Görüntü sözden başka bir

şey değildir diyordu. Söz de yazıdır. Ama bir soru açıkta kalmıştı. Gerçek hangisiydi, hangisindeydi? Sanat tarihi ve felsefe bütünleşmesi o günden beri bu sorunun yanıtını arıyor.

Yanıt belli: Gerçek diye bir şey yok! Eskiden birisi 'bir tek gerçek var; o da somut gerçek' demişti. Bir siyasetçiydi, bu söze dayanarak bir devrim yapmıştı. Adı Vladimir Ulyanof Lenin'di. Sonra 'o' devrim bitti. Öyleyse, nesneliliğin olmadığını kanıtlanmasından sonra somutluğun da gerçeğe yetmediğine insanlar inanmaya başladılar. Ama, gene de söz, yazı ve görüntü var. Hatta, olmayan bir gerçeklik olan sanal gerçeklik de kendi etkinliğini kuruyor ve sürdürüyor... İşte o zaman anlaşıldı ki, söz de, yazı da, görüntü de aslında dildir. Olan gerçek de olmayan gerçek de dilin içinde saklıdır. Ne yapılırsa yapılsın, insanların dışına çıkamayacakları tek daire dil dairesidir. Herkes ve her şey onun içinde tutsaktır ve dolayısıyla da sonsuzca özgürdür. Söz de, resim de, yazı da ancak dil varsa vardır. Büyü, ne odur, ne de öteki; yalnızca dildir!

İstanbul, büyüyle yaşıyor. Bu doğal. Çünkü, İstanbul büyü bir yer. Çünkü, İstanbul'un bir dili var. Ve o dili anlamakla, bozulmuyor büyü; büyüyor.